

Startnotitie MER

Uitbreiding vleesvarkenshouderij VOF Hartemink-Koordes te Rekken

Opdrachtgever

**VOF Hartemink-Koordes
Koordesweg 8
7157 AA REKKEN**

Opgesteld door

**Ing. D.J. Boverhof (projectleider)
Ing. E.J. te Luggenhorst**

Datum: september 2006

Rekken, 25 september 2006.

VOF Hartemink - Koordes: _____

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	3
2. Algemeen.....	4
2.1. Naam en adres initiatiefnemer	4
2.2. Adres en kadastrale gegevens bedrijf (inrichting)	4
2.3. Bevoegd gezag.....	4
2.4. Het initiatief.....	4
2.5. Aanleiding / motivatie	6
2.7. Doel van het MER	7
2.8. Doel van de startnotitie.....	8
3. Beleid en wetgeving	8
3.1. Wetten en verordeningen.....	8
3.2. Beleidsplannen.....	9
3.3. Richtlijnen	9
4. Te bestuderen milieueffecten.....	10
4.1. Hinder voor omwonenden	10
4.1.1. Stank	10
4.1.2. Geluid	11
4.2. Effect op natuur en landschap.....	11
4.2.1. Ammoniak	11
4.2.2. Landschappelijke inpassing	13
4.2.3. Archeologie.....	13
4.2.4. Verdroging.....	13
4.3. Energiegebruik.....	13
4.4. Effect op bodem, grond- en oppervlaktewater.....	13
4.5. Afvalstoffen en fijn stof.....	14
4.6. Bijzondere risico's.....	14
5. Huidige toestand van het milieu en autonome ontwikkeling.....	14
6. Voorkeursalternatief	14
7. Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA).....	15
8. Vergelijking van alternatieven.....	15
9. Leemten in kennis en/of gegevens.....	15
10. Evaluatieprogramma.....	15
11. Samenvatting van het MER	16
12. Procedure en inspraak.....	16
Bijlagen.....	17
Bijlage A: Situatieschets.....	18
Bijlage B: Ligging van het bedrijf.....	19

1. Samenvatting

Voor u ligt de startnotitie voor een MER rapportage van de vleesvarkenshouderij VOF Hartemink-Koordes te Rekken.

De VOF Hartemink-Koordes is van plan om zijn vleesvarkenshouderij uit te breiden tot een bedrijf met 5.768 dieren. Hiervoor worden twee bestaande stallen verbouwd en worden twee nieuwe stallen gebouwd. Tevens onderzoeken zij de mogelijkheden voor het bouwen van een vergistinginstallatie voor de mest. Met deze vergistinginstallatie zal groene elektriciteit geproduceerd worden.

De VOF Hartemink-Koordes wil deze uitbreiding doen omdat schaalvergroting nodig is en omdat de huidige stallen binnenkort niet meer voldoen aan de dierwelzijn- en milieuwetgeving. Op grond van de milieuregelgeving is VOF Hartemink-Koordes verplicht voor deze uitbreiding een MER rapport op te stellen. In het MER rapport worden de gevolgen van de uitbreiding voor het milieu beschreven. Het MER rapport is onderdeel van de aanvraag om een milieuvergunning. Voor het opstellen van een MER moet een bepaalde, voorgeschreven, procedure worden gevolgd. Met deze startnotitie maakt VOF Hartemink-Koordes haar voornemen bekend. Daarnaast is de startnotitie van groot belang om de inhoud van het MER toe te spitsen op de besluitvorming. (Milieuvergunning).

De startnotitie wordt ter inzage gelegd. Op grond van de binnengekomen zienswijzen, de adviezen van de wettelijke adviseurs en de commissie MER en na overleg met VOF Hartemink-Koordes stelt de gemeente Berkelland de richtlijnen op. In de richtlijnen staat welke alternatieven en welke milieugevolgen wij in het MER in ieder geval zullen onderzoeken.

In de startnotitie beschrijven wij het voornemen van VOF Hartemink-Koordes en doen wij een voorstel:

- Met welk beleid en regelgeving wij in het MER rekening houden;
- Welke milieueffecten wij bestuderen in het MER;
- Hoe wij in het MER de huidige toestand van het milieu en de autonome ontwikkeling beschrijven;
- Welke alternatieven wij beschouwen en hoe wij de alternatieven vergelijken.

2. Algemeen

2.1. Naam en adres initiatiefnemer

VOF Hartemink-Koordes
Koordesweg 8
7157 AA REKKEN
Tel. 0545 - 431 632

2.2. Adres en kadastrale gegevens bedrijf (inrichting)

Zuid Rekkenseweg 14
7157 BB REKKEN

Gemeente Berkelland (voorheen Eibergen), sectie C2, nummer 2157.

2.3. Bevoegd gezag

Gemeente Berkelland
Postbus 200
7270 HA BORCULO
Tel. 0545-250 250

2.4. Het initiatief

Bestaande situatie

De VOF Hartemink-Koordes heeft op dit moment een vleesvarkenshouderij met 1.500 dieren. Het bedrijf bestaat uit twee stallen en is gelegen aan de Zuidrekkenseweg 14 te Rekken. Zie de situatieschets in bijlage A (bestaande stallen).

Het bedrijf ligt in een verwevingsgebied volgens het reconstructieplan Achterhoek en Liemers ("Grond voor verandering"), op ongeveer 2 km afstand van de Duitse grens. Volgens dit reconstructieplan is in een verwevingsgebied de ontwikkeling van intensieve veehouderij mogelijk zolang andere functies als wonen en natuur zich daar niet tegen verzetten.

Het doel van de varkenshouderij is het groot brengen van vleesvarkens ten behoeve van de vleesproductie op een milieuvriendelijke, welzijnsvriendelijke en rendabele manier. Binnen de inrichting worden gespeende biggen met een gewicht van ongeveer 25 kg opgelegd en vervolgens uit de inrichting afgevoerd naar de slachterij met een gewicht van ongeveer 110 kg. De slachterij die de varkens koopt, verwerkt deze tot vleesproducten (vers vlees en vleeswaren), die vervolgens in de supermarkten worden verkocht aan de consument.

Nadat de biggen zijn aangevoerd worden deze verdeeld in kleine groepen van elk 10 varkens. Deze blijven de hele productieperiode bij elkaar. De varkens worden gevoerd met droog mengvoer dat wordt aangekocht van een veevoederbedrijf. In de stal kunnen de varkens beschikken over voer en water dat tegelijk wordt aangeboden in een brijbak.

De mest die de varkens produceren wordt op een verantwoorde manier opgeslagen in een put onder de stal. Deze mest wordt deels in de buurt afgezet naar andere bedrijven die ruimte hebben om mest aan te voeren volgens de meststoffenwet. Een ander deel wordt op langere afstand afgezet (aan akkerbouwers in het noorden van het land) met tussenkomst van een mesttransporteur.

Voorgenomen activiteit

De voorgenomen activiteit bestaat uit:

1. Een uitbreiding van de vleesvarkenshouderij naar 5.768 dieren.

Om deze uitbreiding te realiseren zullen er twee nieuwe stallen gebouwd gaan worden van elk 2.304 dieren (2.448 plaatsen). Zie bijlage A voor een situatieschets van de nieuwe situatie en bijlage B voor de ligging van het nieuwe bedrijf in haar omgeving.

De bestaande stallen zullen worden aangepast met een erkend emissiearm stalsysteem. De voorkeur gaat uit naar een luchtwassysteem waarmee de uitstoot van ammoniak kan worden gereduceerd tot het huidige bestaande niveau. De beschikbare oppervlakte voor de dieren wordt vergroot vanwege het welzijn. Uiteindelijk kunnen er dan nog 1.160 dieren worden gehuisvest in de bestaande stallen. Alle stallen zullen voldoen aan het Besluit huisvesting en het Varkensbesluit. Een overzicht van de gewenste bedrijfsopzet en het aantal dierplaatsen is opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel 1: Overzicht van de gewenste bedrijfsopzet

<i>Omschrijving diercategorie</i>	<i>Aantal dieren</i>	<i>Aantal plaatsen</i>
Vleesvarkens (emissiearm stalsysteem) in bestaande 2 stallen	1.160	1.160
Vleesvarkens (emissiearm stalsysteem) in nieuwe stal	2.304	2.448
Vleesvarkens (emissiearm stalsysteem) in nieuwe stal	2.304	2.448
Totaal	5.768	6.056

In de nieuwe inrichting zullen alle dieren gevoerd worden met mengvoer, waarschijnlijk via een computergestuurde droogvoerinstallatie waardoor zo effectief mogelijk aan de nutriëntenbehoefte van het dier voldaan kan worden. Meerdere soorten voer kunnen met deze installatie in alle verhoudingen gemengd worden verstrekt, waardoor het mengproduct perfect aansluit bij de behoeften van het dier op elke leeftijd. De verliezen van voedingsstoffen (o.a. Stikstof en Fosfaat) naar het milieu zullen daarmee ook zo veel mogelijk beperkt blijven. Binnen de inrichting zal geen gebruik gemaakt worden van brijvoer met bijproducten.

Een deel van de nieuwbouw valt buiten het bouwvlak dat op dit moment in het bestemmingsplan buitengebied van Eibergen is opgenomen. Het geldende bestemmingsplan maakt het mogelijk het bouwvlak aan te passen.

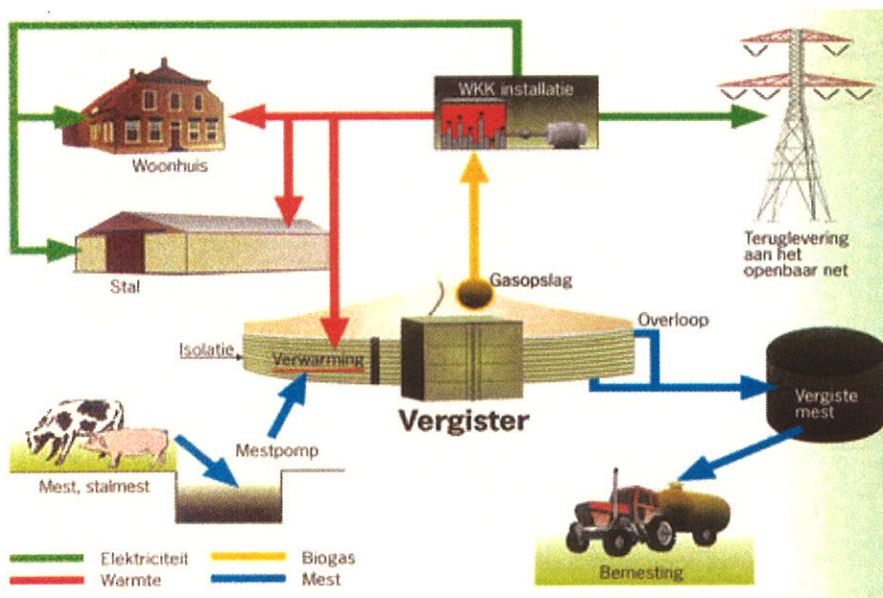
2. Het plaatsen van een mestvergistingsinstallatie.

Om de mest op een verantwoorde en duurzame manier te verwerken onderzoekt VOF Hartemink-Koordes de mogelijkheden om een mestvergistingsinstallatie te bouwen. Alle mest van de vleesvarkens wordt hiervoor gebruikt. Daarnaast onderzoeken wij of energiemais en eventuele co-vergistingsproducten die zijn toegelaten (de zgn. "witte lijst", gepubliceerd door ministerie van LNV), toegevoegd moeten worden, om maximaal rendement van de vergister te halen. Een deel van het digestaat zal als meststof worden gebruikt op eigen grond en/of in de buurt worden afgezet. Het overschot wordt mogelijk gesaniteerd (ontdaan van eventuele ziektekiemen) en afgezet naar Duitsland. Het bedrijf ligt op enkele kilometers afstand van de landsgrens.

De verwerkingscapaciteit van de vergister en opslag van eventuele co-substraten van buiten de inrichting blijven beperkt van omvang, zodat de installatie gezien moet worden als een bedrijfseigen agrarische activiteit. De gemeente is voor deze activiteit het bevoegd gezag.

Om een indruk te geven van het vergistingsproces op boerderijschaal is hieronder een figuur opgenomen waarin het proces eenvoudig is afgebeeld.

Figuur 1 : Principeschema mestvergisting op boerderijschaal

2.5. Aanleiding / motivatie

De schaalvergroting gaat snel verder in de landbouw. De familie Hartemink wil gebruik maken van de mogelijkheden van het bedrijf om dit verder te verbeteren en te vergroten. Dit verbetert het perspectief en de continuïteit van het bedrijf voor de toekomst. In de keuze van de nieuwe vleesvarkensstallen zal veel aandacht besteed worden aan milieu- en welzijnsvriendelijke huisvesting. Hierbij zal rendabiliteit een belangrijke factor zijn.

Door de vleesvarkenshouderij uit te breiden, wordt de kostprijs verlaagd en kan het zich aanpassen aan de eisen, die de maatschappij aan een modern landbouwbedrijf stelt. Het niet uitvoeren van de activiteit "uitbreiden", sluit niet aan bij de visie van de familie Hartemink. Het bedrijf is een groeiend, snel ontwikkelend bedrijf.

Zoals al genoemd zijn er verschillende redenen waarom VOF Hartemink-Koordes deze plannen wil realiseren. Deze zullen wij hieronder kort toelichten.

Wetgeving

De bestaande stallen voor de aanwezige 1.500 dieren voldoen niet meer aan de huidige wetgeving. De ammoniakemissie per dier is hoger dan het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (Besluit huisvesting) aangeeft als maximum. Ook hebben de dieren op dit moment te weinig hokoppervlakte ter beschikking om aan de normen uit het Varkensbesluit te voldoen. Dit betekent dat deze stallen vóór 1 januari 2010 moeten worden aangepast aan het Besluit huisvesting en vóór 1 januari 2013 aan het Varkensbesluit.

Schaalvergroting

Om bovengenoemde investering bedrijfseconomisch mogelijk te maken zal er schaalvergroting moeten plaatsvinden. Ook is schaalvergroting nodig om voldoende inkomen te genereren uit het bedrijf in de toekomst. Nu de zoon tot de VOF is toegetreden zal ook voor hem extra inkomen uit het bedrijf gehaald moeten worden.

Continuïteit

De opbrengstprijzen van varkens staan regelmatig onder druk en de kostprijs zal de komende jaren verder stijgen door o.a. te nemen milieu- en welzijnsmaatregelen. Verdere daling van het saldo per vleesvarkensplaats is daarvan een gevolg. Alleen door meer dieren te houden kan het inkomen op peil gehouden worden en de continuïteit van het bedrijf gewaarborgd worden.

Duurzaam produceren

De bouw van de biogasinstallatie is ingegeven om het hele proces duurzaam in te richten. Met de mest die op het bedrijf geproduceerd gaat worden kan een goed renderende energiestroom worden opgewekt. De warmtebehoefte van het bedrijf en de bijbehorende woningen kan worden gedekt. De rest van het geproduceerde biogas kan worden omgezet in stroom voor de eigen behoefte en het overschot kan worden gebruikt om aan het elektriciteitsnet te leveren. Er wordt dan volledig in de eigen energiebehoefte voorzien. Het digestaat kan worden gesaniteerd en daarna geëxporteerd naar Duitsland. In het MER zullen we de milieugevolgen onderzoeken van een mestvergistingsinstallatie.

2.6. Tijdstip en aanvang activiteit

VOF Hartemink-Koordes wil zo snel mogelijk na de vergunningenprocedure starten met de nieuwbouw en verbouw van de vleesvarkensstallen. De planning is om eind 2007 te starten met de bouw. In 2008 kan de varkenshouderij in werking treden.

2.7. Doel van het MER

Volgens het Besluit Milieueffectrapportage dient een milieueffectrapport (MER) te worden opgesteld bij een vleesvarkenshouderij wanneer er meer dan 3.000 dierplaatsen veranderen en/of met meer dan 3.000 plaatsen worden uitgebreid. In het op te stellen MER beschrijven wij de milieueffecten van de uitbreiding van de vleesvarkenshouderij van VOF Hartemink-Koordes.

De mestvergistingsinstallatie wordt in het MER opgenomen omdat dit een integraal onderdeel is van het toekomstige bedrijf van VOF Hartemink-Koordes.

Het MER is onderdeel van het besluit van de gemeente Berkelland over een revisievergunning op grond van de Wet Milieubeheer. Het te nemen besluit is het verlenen van een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer voor een bedrijfsomvang van 5.768 vleesvarkens en een mestvergistingsinstallatie.

Het MER is een inrichtings-MER. Het gaat immers om de uitbreiding van activiteiten op een plaats waar deze activiteiten al plaatsvinden.

Het bedrijf van VOF Hartemink-Koordes ligt binnen 5 km van de Duitse grens. De gezamenlijke verklaring van Nederland en de deelstaat Noordrijn-Westfalen betreffende de samenwerking bij de uitvoering van grensoverschrijdende milieueffectrapportage in het Nederlandse-Duitse grensgebied is van toepassing. Het milieueffect in Duitsland is de depositie van ammoniak op kwetsbare natuur (zie ook hoofdstuk 4.2.1 onder "kwetsbare gebieden").

2.8. Doel van de startnotitie

Met de startnotitie maakt VOF Hartemink-Koordes zijn voornemen bekend. Daarnaast is de startnotitie van groot belang om de inhoud van het MER toe te spitsen op de besluitvorming (Milieuvergunning).

Wij beschrijven in de startnotitie het voornemen van VOF Hartemink-Koordes om haar vleesvarkensbedrijf uit te breiden. Tevens beschrijven wij hoe wij in het MER de gevolgen voor het milieu willen onderzoeken.

De startnotitie wordt ter inzage gelegd. Op grond van de binnengekomen zienswijzen, de adviezen van de wettelijke adviseurs en de commissie MER en na overleg met VOF Hartemink-Koordes stelt de gemeente Berkelland de richtlijnen op. In de richtlijnen staat welke alternatieven en welke milieugevolgen wij in het MER moeten behandelen.

3. Beleid en wetgeving

De overheid maakt beleidsplannen, wetten, verordeningen en richtlijnen. Deze plannen, wetten, verordeningen en richtlijnen stellen voorwaarden aan de uitbreiding van de vleesvarkenshouderij van VOF Hartemink-Koordes. In het MER beschrijven wij hoe de geplande uitbreiding van het vleesvarkensbedrijf van VOF Hartemink-Koordes past of wordt ingepast in deze wetten, verordeningen, beleidsplannen en richtlijnen. In de startnotitie volstaan wij met een opsomming van de wetten, verordeningen, plannen en richtlijnen die (mogelijk) relevant zijn.

3.1. Wetten en verordeningen

- Wet milieubeheer;
- Bestemmingsplan van de voormalige gemeente Eibergen;
- Wet stankemissie veehouderij in landbouwontwikkeling- en verwevinggebieden;
- Regeling stankemissie veehouderij in landbouwontwikkeling- en verwevinggebieden;
- Wet geurhinder en veehouderij (nog niet in werking);
- Besluit luchtkwaliteit;
- Wet ammoniak en veehouderij;
- Regeling ammoniak en veehouderij;
- Ontwerpbesluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij;
- Gelderse Ecologische Hoofdstructuur als bedoeld in de Wet ammoniak en veehouderij;
- Flora- en faunawet;
- Meststoffenwet;
- Varkensbesluit;
- Lozingenbesluit Open teelt en veehouderij;

- Besluit Emissie-eisen stookinstallaties Milieubeheer b (BEES-B);
- Besluit externe veiligheid inrichtingen;
- Wet bodembescherming;
- Grondwaterverordening Gelderland;
- Keur voor de watergangen/waterhuishouding Rijn en IJssel.

3.2. Beleidsplannen

- Reconstructieplan Achterhoek en Liemers (provincie Gelderland);
- Streekplan Gelderland 2005 (provincie Gelderland);
- Gelders Waterhuishoudingsplan WHP 3 (provincie Gelderland);
- Gebiedsplan natuur en landschap Achterhoek (provincie Gelderland);;
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, horende bij de kadernota Belvoir “Dynamiek als uitgangspunt voor cultuurhistorisch beleid” van 6 juni 2000 (periode 2001- 2004).

3.3. Richtlijnen

- IPPC-richtlijn;
- Vogelrichtlijn (alleen als er in Duitsland Vogelrichtlijngebieden zijn);
- Habitatrichtlijn (alleen als er in Duitsland Habitatgebieden zijn);
- Nederlandse emissierichtlijn lucht (NeR);
- Circulaire Industrielawaai en de Handreiking Industrielawaai en Vergunningverlening (Ministerie VROM);
- Circulaire “Geluidhinder door het wegverkeer van en naar de inrichting (Ministerie VROM);
- Nederlandse Richtlijn Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten;
- Richtlijn mestverwerkinginstallaties (Infomil);
- Bouwtechnische richtlijnen mestbassins;
- Handreiking (Co)verginging van mest, LA06 van Infomil;
- Publicatierreeks lucht no. 46.

4. Te bestuderen milieueffecten

In het MER beschrijven wij de gevolgen voor het milieu van de uitbreiding van de varkenshouderij van VOF Hartemink-Koordes. Wij onderscheiden hierbij de volgende onderdelen:

- De hinder voor de omwonenden (stank en geluid);
- Het effect op natuur en landschap (ammoniak, landschappelijke inpassing, verdroging en archeologie);
- Energiegebruik;
- Effect op bodem, grond- en oppervlaktewater (verontreiniging);
- Afvalstoffen en fijn stof;
- Bijzondere risico's.

Het MER zal zich vooral toespitsen op de factoren stank, ammoniak, geluid en het energieverbruik. Deze onderdelen worden diepgaand behandeld. De overige onderdelen worden in het MER globaal behandeld.

4.1. Hinder voor omwonenden

4.1.1. Stank

Individuele stankhinder

Vanuit de stallen van VOF Hartemink-Koordes zal geuremissie van de varkens plaatsvinden. Deze kan als hinderlijk worden ervaren door de omgeving. Geuremissie van veehouderijbedrijven wordt uitgedrukt in mestvarkenseenheden (MVE). Deze MVE's worden berekend aan de hand van omrekeningsnormen die voor elk stalsysteem zijn vastgelegd in de Regeling stankemissie veehouderijen in landbouwontwikkelings- en verwevingsgebieden. De totale hoeveelheid MVE leidt voor elk stankgevoelig object (bijvoorbeeld een woning) tot een minimale afstand die in acht genomen moet worden.

Voor de categorie-indeling van de voor stankgevoelige objecten zullen wij de indeling van de Wet stankemissie veehouderijen in landbouwontwikkelings- en verwevingsgebieden gebruiken.

In het MER toetsen wij of aan de wettelijke vereiste afstanden wordt voldaan. Verder zullen wij de plannen toetsen aan de nieuwe Wet geurhinder en veehouderij als deze in werking is getreden.

Cumulatieve stankhinder

Omdat een voor stankhinder gevoelig object (bijvoorbeeld een woning) ook tegelijkertijd hinder kan ondervinden van meerdere veehouderijen in de omgeving zullen wij in het MER ook dit cumulatieve effect onderzoeken. Wij zullen hiervoor de systematiek toepassen zoals deze is beschreven in de Richtlijn "Veehouderij en stankhinder 1996".

Omdat het nieuwe bedrijf meer dan 2.500 MVE's heeft, valt dit buiten de waarden die zijn opgenomen in bijlage 3 van de Richtlijn, de zgn. afstandsgrafiek. Uit jurisprudentie blijkt dat extrapolatie van deze grafiek onvoldoende zekerheid biedt over de minimaal aan te houden afstanden.

We zullen daarom de afstanden ook berekenen met de berekeningsmethode zoals deze is aangegeven in de bijlage van de Wet stankemissie veehouderij in landbouwontwikkeling- en verwevingsgebieden.

De mestvergistingsinstallatie zullen wij beoordelen op de minimale afstanden die gelden tot stankgevoelige objecten.

4.1.2. Geluid

Om de geluidsproductie van de varkenshouderij inzichtelijk te maken zullen wij een akoestisch onderzoek laten uitvoeren. Uit dit akoestisch onderzoek zal blijken of aan de geldende geluidsniveaus en streefwaarden kan worden voldaan (eventueel met aanvullende maatregelen) zoals deze vermeld staan in de Handreiking industrielawaai en vergunningverlening (1998). De waarden bedragen 40, 35 en 30 dB(A) voor respectievelijk de dag-, avond- en nachtperiode. In het onderzoek zal ook de invloed van de mestvergistingsinstallatie worden meegenomen.

4.2. Effect op natuur en landschap

4.2.1. Ammoniak

Emissie van ammoniak en emissieberekening

Bij het houden van vee komt ammoniak vrij uit o.a. de mest in de stallen en de opslag. We noemen dit emissie. De emissie van ammoniak wordt uitgedrukt in kg/dierplaats/jaar. De grootte van de emissie hangt af van het aantal dieren en het huisvestingsysteem. In de Regeling Ammoniak en Veehouderij (Rav) is per huisvestingsysteem een emissiefactor vastgesteld. Wij berekenen in het MER voor de referentie en de alternatieven de grootte van de emissie. In het huisvestingsysteem is de emissie bij de opslag van mest meegenomen. Bij de mestvergisting is er geen sprake van extra emissie van ammoniak.

Depositie van ammoniak en depositieberekening

De ammoniak verplaatst zich door de lucht en slaat neer op de vegetatie. We noemen dit depositie. In bos- en natuurgebieden kan door de depositie van ammoniak, samen met de depositie van stikstofdioxide, de natuurwaarde achteruitgaan. Het achteruitgaan van de natuurwaarde wordt algemeen gezien als een schadelijk effect. De kans op een schadelijk effect is groter naarmate de depositie groter en de vegetatie gevoeliger is (voor de verrijking met stikstof). De grootte van de depositie wordt bepaald door de grootte van de emissie, de afstand tot het natuurgebied en de "ruwheid" van het oppervlak waar de ammoniak deponert.

In het MER beoordelen wij de ammoniakdepositie op de kwetsbare natuurgebieden (zie volgende bladzijde) binnen een straal van 3.000 m van het bedrijf van VOF Hartemink-Koordes. Bij deze beoordeling gebruiken wij de tabel uit de voormalige Interim-wet Ammoniak en Veehouderij (IAV), die ook is opgenomen in de Wav. De tabel geeft de factoren voor omrekening van de ammoniakemissie naar depositie (in molen stikstof) bij verschillende afstanden en vegetaties.

Achtergronddepositie

In het MER beschrijven wij voor de bestaande situatie (referentie) en de alternatieven wat de achtergronddepositie in de omgeving van het bedrijf van VOF Hartemink-Koordes is. In deze beschrijving zullen wij ook een beeld schetsen van de autonome ontwikkeling van de achtergronddepositie op de kwetsbare natuurgebieden als gevolg van de uitvoering van het Reconstructieplan. Deze achtergronddepositie ontleen wij aan berekeningen van het Rijksinstituut voor Milieuhygiëne en Volksgezondheid of berekeningen in opdracht van de provincie Gelderland.

Kwetsbare gebieden

Kwetsbare gebieden zijn verzuringgevoelige gebieden binnen de EHS. Met EHS wordt bedoeld de Ecologische hoofdstructuur van de provincie Gelderland als bedoeld in de Wet ammoniak en veehouderij. Binnen een straal van 3.000 m liggen de volgende kwetsbare gebieden (zie ook bijlage B):

- De Breken (gedeeltelijk in en gedeeltelijk buiten de EHS);
- Het Kerkloo (gedeeltelijk in en gedeeltelijk buiten de EHS);
- De Nachtegaal, bosje aan de Looweg (in de EHS);
- Bosjes tussen de Holterweg en de Krakeelsweg (in de EHS).

Van de bovengenoemde gebieden zullen wij, indien beschikbaar, op grond van objectieve gegevens beoordelen of de instandhoudingsdoelstellingen significante schade ondervinden van de plannen van VOF Hartemink-Koordes. Hierbij zullen wij uitgaan van de verandering ten opzichte van de onderliggende voor de inrichting geldende vergunning.

In Duitsland liggen mogelijk ook gebieden die nadeel ondervinden van de ammoniakemissie van VOF Hartemink-Koordes. Met luchtwastechnieken is het echter mogelijk dat de emissie van ammoniak, en daarmee de depositie, op natuurgebieden in Duitsland niet toeneemt. Er zijn dan geen milieueffecten in Duitsland en het is niet nodig de Duitse overheid te betrekken bij het MER. In de loop van de uitvoering van het MER zal blijken of er milieueffecten zijn.

Toetsen

De ammoniakemissie toetsen wij aan de emissie van het bedrijf volgens de huidige vergunning. Wanneer de toekomstige emissie gelijk of kleiner is dan de huidige emissie kan een toets of de nabijgelegen natuurgebieden nadelige of positieve gevolgen ondervinden achterwege blijven. De nieuwe situatie is dan gelijk aan de huidige situatie. Wanneer de emissie groter is dan in de huidige situatie beschrijven wij wat de gevolgen zijn van deze toegenomen emissie. Wij beschrijven deze gevolgen ten opzicht van de bestaande situatie (referentie). Wij voeren een omgevingstoets uit volgens de IPPC waarbij wij moeten onderzoeken of er sprake is van een belangrijke verontreiniging.

De term belangrijke verontreiniging is in de nationale wetgeving geïmplementeerd. Bij de behandeling van de Wet ammoniak en veehouderij heeft de wetgever aangegeven dat zij van oordeel is dat er sprake is van een belangrijke (toename) van de verontreiniging indien vestiging of uitbreiding van een veehouderij het in de toekomst bereiken van de gewenste milieukwaliteit, uitgedrukt in kritische depositiewaarde voor het betreffende gebied, onmogelijk zou maken (Kamerstukken II, 27836 nr 5). In de nota naar aanleiding van het verslag geeft de wetgever twee specifieke omstandigheden wanneer dit het geval kan zijn:

1. Indien de bijdrage van de individuele veehouderij aan de gemiddelde depositie op het natuurgebied zo hoog is dat, rekening houdend met de verwachte daling van de achtergronddepositie en de depositie veroorzaakt door andere bronnen in de nabijheid van het betreffende natuurgebied een blijvende overschrijding van de kritische depositiewaarde tot gevolg heeft of;
2. Indien het gemiddelde effect op het hele natuurgebied weliswaar niet belangrijk is, maar de door de veehouderij veroorzaakte depositiepiek hoge depositiën in een deel van het natuurgebied tot gevolg heeft.

De wetgever geeft aan dat voor de voornoemde effecten het in principe mogelijk is getalsmatige criteria te geven maar dat zij dit niet verstandig acht, omdat daarbij onvoldoende rekening kan worden gehouden met specifieke gebiedssituaties.

4.2.2. Landschappelijke inpassing

Om de gebouwen landschappelijk in te passen in het kleinschalige landschap wordt een beplantingsplan gemaakt.

4.2.3. Archeologie

Voor het perceel waar de nieuwe stallen en de vergistingsinstallatie gebouwd worden zullen wij beoordelen of er archeologisch waardevolle informatie in de bodem aanwezig is. Hiervoor gebruiken wij de indicatieve Kaart Archeologische Waarden, horende bij de kadernota Belvoir "Dynamiek als uitgangspunt voor cultuurhistorisch beleid" van 6 juni 2000 (periode 2001- 2004).

4.2.4. Verdroging

VOF Hartemink-Koordes onttrekt grondwater aan de bodem voor drinkwater voor de varkens, water voor de luchtwassers en spoel- en reinigingswater voor de stallen. De toekomstige onttrekking is ca 18.000 m³/jaar.

In het MER onderzoeken wij of de onttrekking resulteert in verdroging van de omgeving. Daarvoor maken wij een (eenvoudige) berekening van de te verwachten daling van de grondwaterstand als gevolg van de onttrekking en onderzoeken of deze grondwaterstanddaling leidt tot verdroging van natuur en/of droogteschade op landbouwgrond.

In het MER zullen wij ook onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van waterbesparing.

4.3. Energiegebruik

Verantwoord omgaan met energie (het gebruik van elektriciteit en aardgas) is een belangrijke factor om duurzaam te produceren. Ook zijn de energiekosten een wezenlijk onderdeel van de kostprijs. Daarom zullen wij in het MER een vergelijking maken van de verschillende alternatieven voor de factor energie.

In de nieuwe situatie zullen zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen worden doorgevoerd. Hierbij kan worden gedacht aan het isoleren van de stallen (dak, wand, vloer), intern gebruik van warmteproductie, gebruik van HR-ketels, energiezuinige verlichting etc.

Daarnaast zal door het toepassen van een mestvergistingsinstallatie duurzame "groene" energie worden geproduceerd. Deze "groene" stroom wordt gebruikt binnen de inrichting en het restant wordt geleverd aan het energienet.

In het MER zullen wij een massa-/energiebalans voor de mestvergistingsinstallatie opstellen. Dit is een beschrijving van de herkomst van het te vergisten materiaal en van de bestemming van de producten van de mestvergistingsinstallatie.

4.4. Effect op bodem, grond- en oppervlaktewater

Om de huidige kwaliteit van de bodem en het grondwater te leren kennen voeren wij een verkennend bodemonderzoek uit. Daarmee is de 0-situatie vastgelegd. Dit onderzoek heeft betrekking op de plaats waar de nieuwe stallen en de mestvergistingsinstallatie zullen worden gebouwd.

Door de uitbreiding neemt de mestproductie toe. In het MER zullen wij beschrijven dat dit geen gevolgen heeft voor het milieu omdat de mestgift per ha gereguleerd is.

Door de uitbreiding ontstaan nieuwe activiteiten die een bedreiging kunnen zijn van de kwaliteit van de bodem, het grondwater en het oppervlaktewater. In het MER beschrijven wij globaal welke maatregelen worden genomen om het risico van bodem, grond en oppervlaktewaterverontreiniging te voorkomen.

4.5. Afvalstoffen en fijn stof

Door het toepassen van luchtwassers ontstaat er zgn. spuiwater met een hoge concentratie stikstof. Verder zal er in en om de stallen stof geproduceerd worden door o.a. het voeren van mengvoer en het vullen van voersilo's.

In het MER zullen wij de productie en afvoer van spuiwater beschrijven, evenals de maatregelen die kunnen worden getroffen om de uitstoot van fijn stof te minimaliseren.

4.6. Bijzondere risico's

In het MER zullen we aandacht besteden aan de mogelijke gevolgen en daarop te nemen (preventieve) maatregelen voor de volgende risico's:

- Stroomuitval;
- Uitval van de luchtwasser;
- Bijzondere dierziekten;
- Brand en explosiegevaar;
- Gevaarlijke stoffen;
- Arbo;
- Bouwstoffenbesluit.

5. Huidige toestand van het milieu en autonome ontwikkeling

In het MER beschrijven wij de bestaande toestand van het milieu en de autonome ontwikkeling voor de aspecten zoals die in hoofdstuk 4 zijn opgesomd. De autonome ontwikkelingen zijn de ontwikkelingen zonder dat het voorkeursalternatief (VKA) of het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) wordt gerealiseerd.

De huidige toestand en de autonome ontwikkelingen zijn nodig om het VKA en het MMA te kunnen beoordelen.

De informatie ontleen we vooral aan het reconstructieplan en studies t.b.v. van het reconstructieplan en de Milieu- en Natuurbalans van het RIVM.

De beschrijving spitst zich toe op de milieugevolgen van emissies van geur, ammoniak en geluid en het energieverbruik. De overige aspecten worden globaler beschreven.

6. Voorkeursalternatief

In het MER beschrijven wij een voorkeursalternatief (VKA). Het VKA is de opzet die VOF Hartemink-Koordes wenst. In het VKA is het bedrijf van VOF Hartemink-Koordes een duurzame vleesvarkenshouderij met mestvergistings. Er is plaats voor 5.768 dieren. Alle stallen zijn emissiearm en voldoen aan de wettelijke eisen in het kader van milieu en dierwelzijn.

7. Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA)

In het MER beschrijven wij een MMA. In het MMA worden de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu toegepast. Als onderdeel van het MMA zullen wij onderzoeken of verplaatsing van het bedrijf naar een andere locatie een reële mogelijkheid is.

Het MMA zullen wij richten op:

1. Het verder terugdringen van de emissies van ammoniak en stank. Wij zullen hierbij kijken naar optimale combinaties van:
  - Emissiebeperkende maatregelen in de stal;
  - Luchtwassers en/of biofilters;
  - Verplaatsen emissiepunten.
2. Vermindering van het energiegebruik.
3. De investering- en jaarkosten (per varkensplaats).

8. Vergelijking van alternatieven

In het MER vergelijken wij het VKA en het MMA met de referentiesituatie. Daar waar mogelijk maken wij een kwantitatieve vergelijking. Waar dit niet mogelijk is maken wij een kwalitatieve vergelijking met scores die wij toelichten.

Met de vergelijking van de alternatieven in het MER geven wij inzicht in de milieugevolgen van het realiseren van de vleesvarkenshouderij van VOF Hartemink-Koordes.

9. Leemten in kennis en/of gegevens

Ongetwijfeld ontbreken gegevens voor sommige milieuaspecten of zijn er leemten in de kennis. In het MER zullen wij beschrijven:

- Voor welk milieuaspect welk gegeven of kennis ontbreekt;
- Wat de reden is voor het ontbreken van gegevens of kennis;
- Welke onzekerheden er zijn (als gevolg van het ontbreken van een gegeven of kennis);
- Welke gevolgen dit heeft voor het te nemen besluit;
- Op welke termijn kan worden voorzien in de leemten.

De leemten in kennis en/of gegevens worden toegespitst op de aspecten die in de milieuvergunning een belangrijke rol spelen.

10. Evaluatieprogramma

Na de realisatie van het VKA moet het bevoegde gezag een evaluatieonderzoek uitvoeren. Het doel van het onderzoek is om de voorspelde effecten te vergelijken met de daadwerkelijk optredende effecten. Indien wenselijk of noodzakelijk kan het bevoegde gezag aanvullende maatregelen of voorschriften opnemen in de milieuvergunning. In het MER zal globaal worden beschreven hoe dit evaluatieonderzoek er uit kan zien. Het evaluatieprogramma wordt toegespitst op de aspecten die in de milieuvergunning een belangrijke rol spelen.

11. Samenvatting van het MER

In de samenvatting worden de zaken beschreven die belangrijk zijn voor de besluitvormers en de insprekers. In ieder geval wordt beschreven:

- Het te nemen besluit;
- De bestaande situatie;
- Het voorkeursalternatief (VKA);
- Het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA);
- De (belangrijkste) effecten voor het milieu van de alternatieven;
- De vergelijking van de alternatieven;
- De leemten in kennis en/of gegevens.

12. Procedure en inspraak

Rekening houdend met de termijnen zoals die in de Wet milieubeheer zijn vastgelegd kan een globale indicatie worden gegeven van het te doorlopen tijdsplan. In onderstaande tabel is een overzicht gemaakt.

Activiteit	Tijdstip	Actie door
Indienen startnotitie MER bij de gemeente Berkelland	September 2006	Initiatiefnemer / WIK Adviesgroep
Bekendmaking	Oktober 2006	Gemeente Berkelland
Inspraak voor richtlijnen MER	Oktober 2006	Een ieder
Advies wettelijke adviseurs	Oktober 2006	Inspectie VROM
Advies commissie MER	Januari 2007	Commissie MER
Overleg / vaststellen richtlijnen	Februari 2007	Gemeente Berkelland
Opstellen en indienen MER	April 2007	Initiatiefnemer / WIK Adviesgroep
Opstellen en indienen aanvraag Wet milieubeheer	Juni 2007	Initiatiefnemer / WIK Adviesgroep
Beoordeling ontvankelijkheid aanvraag Wm	Juni 2007	Gemeente Berkelland
Inspraak MER	Juli 2007	Een ieder
Toetsingsadvies commissie MER	Augustus 2007	Commissie MER
Ontwerpbeschikking Wm	September 2007	Gemeente Berkelland
Inspraak / bezwaar ontwerpbeschikking Wm	September 2007	Een ieder
Definitieve beschikking Wm	November 2007	Gemeente Berkelland
Beroep definitieve beschikking vergunning Wm	November 2007	Een ieder
Milieuvergunning onherroepelijk	December 2007	

Bijlagen

Bijlage B: Ligging van het bedrijf

Legenda

- Gemeentegrenzen
- ▭ Zone Wet ammoniak en veehouderij
- ▭ EHS (voor verzuring gevoelige gebieden)
- ▭ Voor verzuring gevoelige gebieden buiten EHS
- ▭ EHS (overig)